

I. CUMHURİYET İLE II. CUMHURİYET KARŞILAŞTIRMALARI

Her şeyden önce II. Cumhuriyet ile I. Cumhuriyet tarafları *istek ve görüşleri* bakımından birbirinden ayrılmaktadırlar. II. Cumhuriyeti savunmamakla birlikte bu görüşlerin bazılarını katılanlar da söz konusudur. Türkiye'nin bir *değişimden* geçmesi gerektiğini kabul edenler de farklı görüşler sunarak birbirlerinden ayrılmaktalar.

I. Cumhuriyetçiler, Cumhuriyetin kuruluşu ile feodal ve geri kalmış kurumların tasfiye edildiğini, modernleşmenin gerçekleştiği ve 1950'ye kadar Cumhuriyet devrimlerinin büyük bir dönüşüme öncülük ettiğini savunurlar. Fakat 1950'den sonra Cumhuriyetin kurumlarında bozulma ve değişikliklerin yapıldığını, devrimin karşısındakilerin güç kazandığını, bu kurumların işlemez hale geldiğini belirtirler. Bugünkü şeriat ve bölücülüğün de bu zamanların ürünü olduğuna işaret ederler.

II. Cumhuriyetçiler ise Cumhuriyet ile birlikte bir ilerlemenin olduğunu ancak M.K. Atatürk'ün otoriter yönetiminin demokrasinin yerleşmesine neden olacak kanalları çalıştıramadığını, devletin *bireyi* yok sayan ve ezen bir özelliği olduğunu söylüyorlar. "Bu nedenle bugünkü devletin farklı kimlikleri, farklı inançları içine sindiren bir yeniden yapılanmaya muhtaç olduğunun altını çiziyorlar. (Çalışırlar 1999, 12)

"Şeriat ve bölücülük" tehlikesi ise II. Cumhuriyetçilerce statükonun kendi egemenliklerini sağlamlaştırmada kullandıkları birer *araç* olarak görülüyor.

Sol kemalistler. II. Cumhuriyetçiler gibi toplumda bilinçli bir şekilde çatışmanın olduğu bir toplumun hedef alınmasına karşıdırlar. Oysa Mehmet Altan ve arkadaşları ise demokrasinin bir gereği olarak *çatışmanın* olması gerektiğinden bahsederler.

II. Cumhuriyet görüşüne karşı duranların büyük bir kısmı da Cumhuriyetin askeri-bürokratik devlet yapısı dolayısıyla ceberut olmadığını, askerleri hep demokrasiye taraftar olduğunu, Türkiye'nin, II. Cumhuriyetçilerin söyledikleri gibi, iflas elmediğini, aksine ekonomik ve siyasal alanda çok önemli gelişmelerin yaşandığına dikkat çekerler.

II. Cumhuriyet görüşünü savunanlar ise 1923 Cumhuriyetinin kökünden değişmesi gerektiği taraftarıdırlar.

I. Cumhuriyeti savunan örneğin; Toktamış Ateş gibi yazarlar Cumhuriyetin kuruluşundaki sorunlara dikkat çekerek, demokratik bir toplum olabilmenin koşulları üzerinde dururlar. *Ekonomi, eğitim, örgütlenme, iletişim* ve *orta sınıf* gibi kurumların gelişmediği bir toplumda demokrasinin olmasının zorluğunu vurgularlar.

II. Cumhuriyete Yöneltilen Eleştiriler

II. Cumhuriyete yöneltilen eleştiriler özellikle Atatürkçü düşüncüyü savunan ya da bu yöne bir eğilimleri olduğu hissi veren aydınlar tarafından yapıldı. Farklı çevrelerden de eleştirilerin geldiğini görüyoruz.

"Türkiye'de sivil toplumu, demokratikleşmesi, insan haklarını, adaletli yargı düzenini gerçekleştirmek için Atatürk'ün Cumhuriyetini değiştirerek yani liberal-federal devleti kurmak zorunlu değildir. Bunlar için *anayasayı* T.B.M.M'nde değiştirmek yeterlidir. Bir liberal devrime gerek yoktur. Ekonomi söz konusu olduğunda da günümüz Türkiye'sinin devlete karşı ekonomik özgürlükleri sağlamak adına sosyal devlet ilkelerini rafa kaldıracak bir lüksü hiç taşıyamaz. (Çağan 1992)

Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratikleşmesi için dijitalleşmesi gerekmiyor. Toktamış Ateş'e göre II. Cumhuriyet demeden de Türkiye daha fazla demokratikleşme sağlayabilir (Ateş 1996, 84). II. Cumhuriyet kurumlaşmanın olmadığı bir yapıyı arz ediyor. Ancak toplumun temel yapısında yapılacak değişiklik ile çözüme ulaşılabılır. Anayasayı değiştirmek tek başına yeterli değildir. Cumhuriyete numaralar vererek bu iş olmaz, Toplumsal örgütlenmenin olması lazım. Kendi içinde teşkilatlanabilen, yaşayabilen toplum yapısı ve kurumlarının olması gerekir. Ayrıca II. Cumhuriyet eski, radikal, tepeden inmece alışkanlıklara dayalı bir söylem tarzıdır. Oysa tabandan gelişebilecek değişiklikler gelişmeyi sağlar. (Ortaylı 1992, 16)

II. Cumhuriyetçilerin yerel yönetimlere vurgularının, Türkiye'yi başka bir diktatörlüğe sürükleyeceği ve zamanla yerel yönetimlerin birer yerel baskı mekanizmasına dönüşeceği endişesi ileri sürülüyor. (Ateş 1996, 57)

Sol Kemalistlere göre, II. Cumhuriyetçilerin en büyük sorularından bir tanesinin laikliği ortadan kaldırmak düşüncelerinde yattığını belirtiyorlar. (Altıntaş 1996, 83)

II. Cumhuriyete yönelik negatif eleştirilerin yanında *olumlu* yönde eleştiriler de var. Bu eleştirilerde genellikle dikkat çekilen husus, sorunun mevcudiyeti üzerinde uzlaşımakla birlikte, *meselenin çözümü konusunda* farklı düşünceler taşınmasıdır.

Buna göre Cumhuriyete ad vermek önemli değildir. Önemli olan Cumhuriyetin demokratikleşmesi için yapılan uğraştır. Bugüne kadar oluşmuş olan toplumsal sınıf ve zümrelerin devlet aracılığı ile toplumla kurduğu ilişkilerin düzeltilmesi, Cumhuriyetin demokratikleşmesi için önemli bir adımdır. Mesela Osman Tunç aşağıdaki hususları dile getirmektedir:

Türkiye'nin idari ve siyasi açıdan bugünkü haliyle devam etmesi kuşkusuz güçtür. Sistemin yapısı 1923'lerden günümüze kadar eskimiş, hantallaşmış ve değişime

ihtiyaç duyar hale gelmiştir. O bakımdan II. Cumhuriyet tartışmaları, aslında Türkiye'nin değişimi, daha çok siyasi yapısının değişimini içermesi açısından önemlidir. (Tunç 1996, 73)

Yine bu konuda Soli Özel de aynı paralelde görüş belirtenlerden:

Devleti toplum üstünde tutarak kutsayan, bireylerin haklarına saygılı olmayan, resmi ideoloji dışındaki her düşüncüyü ihanet olarak nitelendiren siyasi felsefe terk edilmelidir. Topluma ait kaynakları kullanarak, bu kaynakların dağılımını kontrol ederek, hiçbir hesap vermeden devletin iktisadi ve siyasi gücünü arttırmayı amaçlayan devletçilik anlayışı değiştirilmelidir. (Özel 1992, 67)

Mehmet Altan'ın Savunuları

Değişim gerekli ama bunun için Cumhuriyetin adını değiştirmeye ya da sayısını değiştirmeye gerek yoktur diyenlere M. Altan aşağıdaki dört soruyu yönelterek cevaplamaya çalışmaktadır.

Geçmiş örtü örterek, toplumsal dokunun sağlığına yeniden kavuşmasını engelleyen anlayış ile anti-demokratik yaklaşıma eşlik eden devletin ekonomik patronluğuna nasıl çare bulacaklar?

Sistemin yapısındaki militarist niteliği nasıl giderecekler?

Bizi nasıl üretken ve demokrat kılacaklar?

Cumhuriyetin temelindeki çarpıklıkları gün ışığına çıkarıp düzeltmeden, büyük çarpıklıkları nasıl düzeltecekler? (Altan, 1992, 14)

M. Altan değişik yazılarında II. Cumhuriyet görüşünün *jakoben* olmadığını, eğer toplum istemezse onu değiştirmenin mümkün olmadığını da belirtir.

Laiklik ve din hakkında yapılan eleştirilere ise M. Altan *demokrasi* açısından bakıyor. Ona göre, eğer demokrasi olursa laikliğe gerek kalmaz. Çünkü laiklik *üretim süreci* ile ilgili bir şeydir. Laikliğe halk sahip çıkar, ordu değil. Bir din devletin kurulmasına karşı olduğunu defalarca yineler.

Ayrıca itham edilmesinin aksine, o başkanlık sistemine buranın padişahlıktan gelme bir ülke olması ve demokratik bir geleneğin bulunmaması yüzünden karşıdır.

Başkanlık sistemi bizdeki demokrasiyi zehirleyebilir. *Yerelleşmeye* de, *sivilleşme* açısından bakılabilir. Sivilleşme demokrasinin oluşmasını sağlayan bir etkidir.

“Daha 12 Eylül anayasası değişmemişken şimdi II. Cumhuriyetin sırası mı?” diye soranlara, anayasaları yapanın hep aynı *zihniyet* olduğunu, yeni bir anayasanın yeni bir rejim anlamına gelmeyeceğini belirtir.

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

İnsanlığın başlangıcından bu yana toplumları değiştiren ideolojik ya da başka nedenlerle onları değiştirmeyi başaran kuramlar ortaya çıkmıştır. Her bir yüzyıla o dönemin görüşü damgasını vurmuş, insanlar bu görüşleri kendilerine amaç edinmişlerdir. Aydınlanma, Orta Çağa karşı bir koyuştu. Modernizm bir şekilde kendinden önce giden dönemin bir karşıtı olarak ele alınabilir.

Ulusal devletlerin kurulması ile *devletler* modernizmi, batılılaşmayı ve çağdaşlaşmayı kendilerine hedef olarak seçtiler. Bu amaca ulaşmak için önlerine gelen engelleri kaldırdılar. 1970'lerden sonra dünya yeni bir yüz edinmeye başladı. Özellikle ulus-devletlerin çağdaşlaşmada başarısız olması, başarısızlığın nedenleri araştırıldı. Hakim kavramları ve değerlere bir saldırı başlatıldı.

Dünyada postmodernizm rüzgarları eserken, Türkiye'de ise "II. Cumhuriyet" gibi ifadeler Cumhuriyet serüvenini eleştirmek için ortaya çıktı. "II. Cumhuriyet" böylece dünyadaki değişimin Türkiye uzantısı niteliğini kazandı. "II. Cumhuriyet" Türkiye'de 1990'ların başında gündemde kalmayı, dönemin iktidar yönelişleri sayesinde başardığı söylenebilir.

II. Cumhuriyet, bir değişim isteği olma ve Cumhuriyetin dokunulmazlığına yeni perdeler açarak onun işleyişini ortaya çıkarması anlamında önemlidir. Türkiye'de kendi başına oluşabilecek bir düşünce ekolü bulunmamaktaydı. Devletin pek çok kurumu gibi pek çok düşünce de ithal edilmişti. Bir bakımdan "II. Cumhuriyet" bir çıkış noktası olabilir. Çünkü Türkiye'nin kendi içinden çıkan bilim adamları ülkeyi iyi tahlil ederek yükseğe çıkarabilirler. Artık kurtarmayı bekleyen bir devlet yok ortada. Şimdi gelişmekte olan bir ülkeyi daha fazla geliştirecek bir yapıya sahip olma dönemi.

Bu bakımdan ülkeyi ileriye götürecek her düşünce nesnel olarak incelenmeli ve değerlendirilmelidir. II. Cumhuriyet düşüncesi ve taraftarları bir ülke gerçeğini, gelişen dünya ölçütlerine göre oluşturmayı amaçlayıp, gayretlerini bu yöne yoğunlaştırmaları sevinçle karşılanması gereken bir hadisedir. Arayış içinde bulunanlara bir çıkış kapısıdır. Ancak geniş ufka sahip olanlar ülkeyi ve insanını rahat ettirebilirler.

Erdal ER

KAYNAKÇA

- Altan, Mehmet, "*II. Cumhuriyet Nedir? Ne Değildir?*", Türkiye Günlüğü, Sayı;20, 1992.
- Altıntaş, Mustafa, "*II. Cumhuriyete Hayır*", Türk Devrim Kurumu Yay. II. Baskı, Ocak 1996.
- Artvinli. Fatih ve Aytekin, Nesrin. "*II. Cumhuriyet*", İstanbul, 2000. (www.ikincicumhuriyet.org/dogru)
- Ateş, Toktamış. "*II.Cumhuriyete Hayır*", Türk Devrim Kurumu Yay., II. Baskı, Ocak 1996.
- Çağan, Nami "*Yeni Sağ ve II. Cumhuriyet*". *Milliyet Gazetesi*. 01.09.1992. (www.ikincicumhuriyet.org.)
- İlber Ortaylı ile Mülakat. "Cumhuriyeti Numaralandırmak Eski Tepeden İnmece Alışkanlıklara Dayalı Yeni Söylem Tarzıdır", *Türkiye Günlüğü*, sayı: 20, 1992.
- Özel, Soli "*II. Cumhuriyet Testi*", *Türkiye Günlüğü*, Sayı; 20 ,1992.
- Tunç, Osman, "*Türkiye ve Demokrasi*"Türk Devrim Kurumu Yay., II. Baskı, Ocak 1996.